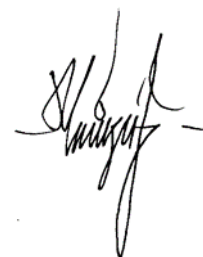

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ЖИТОМИРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
АГРОЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЧАЙКІН ОЛЕКСАНДР ВАЛЕНТИНОВИЧ

УДК 338.43:631.15(477)

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ЕКОЛОГІЧНО
СЕРТИФІКОВАНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО
ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ**

08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Житомир – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Житомирському національному агроекологічному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Мороз Олег Васильович,
Вінницький національний
технічний університет,
завідувач кафедри менеджменту,
маркетингу та економіки

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Яценко Ольга Миколаївна,
Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
професор кафедри міжнародної торгівлі

доктор економічних наук, доцент
Безус Роман Миколайович,
Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет,
завідувач кафедри маркетингу

Захист відбудеться 09 лютого 2018 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 14.083.02 у Житомирському національному агроекологічному університеті Міністерства освіти і науки України за адресою: 10008, м. Житомир, бульвар Старий, 7, ауд. 55.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Житомирського національного агроекологічного університету Міністерства аграрної політики та продовольства України за адресою: 10008, м. Житомир, бульвар Старий, 7.

Автореферат розісланий 05 січня 2018 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук

Л. В. Тарасович

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Стрімкий розвиток світової економіки та євроінтеграційні процеси зумовлюють необхідність формування інноваційної системи екологічно сертифікованого виробництва, яка відповідатиме вимогам концепції збалансованого розвитку. Глобалізація економіки сприяла уніфікації та універсалізації екологічних стандартів якості продукції сільськогосподарського виробництва. Саме екологічно зорієнтована діяльність суб'єктів господарювання на сучасному етапі стимулює вітчизняних аграріїв до модернізації виробничих процесів, доведення їх до міжнародних вимог та стандартів, розширення товарного асортименту завдяки новаційним екологічно сертифікованим продуктам та зміцнення конкурентоспроможності виробників.

У процесі динамічного розвитку суспільства відбуваються як кількісні, так і якісні зміни в системі споживчих вподобань. Еволюція екологічних потреб споживачів сформувала відповідну систему, яка орієнтує виробництво і збут на задоволення виявлених запитів суспільства, стимулювання попиту на продукцію екологічно сертифікованого сільськогосподарського виробництва. Важливим аспектом трансформаційних перетворень у рамках переходу України до збалансованого розвитку є формування організаційно-економічних засад та розробка практичних рекомендацій щодо розвитку екологічно сертифікованого сільськогосподарського виробництва.

Теоретико-методологічні підходи до формування системи екологічної сертифікації представлені у працях таких вітчизняних та зарубіжних науковців: А. Блекман, Т. Галушкіна, К. Данкерс, Е. Демінг, С. Ілляшенко, Г. Нів, В. Павлов, П. Скрипчук, Н. Строченко, М. Токан, В. Шевчук, Д. Явтуш та ін. Питання екологічно сертифікованого сільськогосподарського виробництва досліджували В. Артиш, К. Бамбер, Р. Безус, Л. Бойко, Є. Данкевич, Ю. Завадська, Н. Зіновчук, Т. Зінчук, Л. Климанн, С. Роуссет, П. Саблук, О. Скидан, В. Ткачук, О. Фурдичко, Т. Харченко, О. Ходаківська, В. Чудовська, О. Яценко та ін. Водночас, залишаються недостатньо дослідженими питання, пов'язані з подоланням стримуючих чинників розвитку вітчизняного екологічно сертифікованого виробництва. Потребують подальшого дослідження соціально-економічні умови становлення екологічно сертифікованого сільськогосподарського виробництва та обґрунтування доцільності його запровадження в Україні. Актуальним є вдосконалення методологічних підходів до управління процесами екологічної сертифікації вітчизняного сільськогосподарського виробництва.

Необхідність розробки теоретичного та методичного підґрунтя для формування організаційно-економічних засад екологічно сертифікованого сільськогосподарського виробництва в Україні визначила доцільність здійснення окремого дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Житомирського національного агроекологічного університету за темами: «Розробити та обґрунтувати стратегічні напрями і пріоритети формування

конкурентоспроможного аграрного сектора економіки Північно-Західного регіону України» (номер державної реєстрації 0110U002406) та «Інноваційно-інвестиційні імперативи в сучасному агробізнесі» (номер державної реєстрації 0115U006604), у межах яких автором обґрунтовано організаційно-економічні засади екологічно сертифікованого сільськогосподарського виробництва в Україні.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методологічних положень і розробка практичних рекомендацій щодо формування та розвитку організаційно-економічних засад екологічно сертифікованого сільськогосподарського виробництва в Україні. Для досягнення мети дослідження визначено такі завдання:

- розкрити організаційно-економічні основи та соціально-економічну сутність системи екологічної сертифікації;
- обґрунтувати значення інституційного забезпечення в системі екологічної сертифікації сільськогосподарського виробництва;
- виокремити теоретико-методологічні особливості екологічної сертифікації виробництва сільськогосподарської продукції;
- виявити деструктивні чинники формування та функціонування ринку продукції екологічно сертифікованого виробництва;
- ідентифікувати організаційні та соціально-економічні тенденції розвитку екологічно сертифікованого сільськогосподарського виробництва;
- розробити методiku для здійснення соціально-екологічного моніторингу потреб споживачів в сертифікованій за екологічними стандартами агропродовольчій продукції;
- запропонувати механізми управління екологічною сертифікацією сільськогосподарського виробництва та розробити рекомендації щодо імплементації інформаційно-інноваційних технологій у процес популяризації екологічно сертифікованого виробництва;
- узагальнити заходи щодо удосконалення організаційно-фінансового забезпечення розвитку екологічної сертифікації сільськогосподарського виробництва.

Об'єктом дослідження є процеси формування та розвитку організаційно-економічних засад екологічно сертифікованого сільськогосподарського виробництва.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних і практичних аспектів екологічно сертифікованого сільськогосподарського виробництва як основи переходу до збалансованого розвитку аграрного сектора економіки.

Методи дослідження. Методологічною базою дисертаційного дослідження є загальнонаукові та специфічні методи пізнання економічних явищ, системний підхід до вивчення соціально-економічних систем, базові положення екологічного менеджменту, пов'язані з екологічно сертифікованим сільськогосподарським виробництвом.

Для вирішення визначених завдань у процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема: *абстрактно-логічний* (для формування базових принципів, теоретичного узагальнення висновків та

аналізу результатів дослідження); *логіко-аналітичний*, зокрема прийоми *аналогії* та *співставлення*, *індукції* та *дедукції*, *наукової абстракції* (для теоретичного узагальнення та уточнення понятійного апарату екологічного менеджменту); *економіко-статистичний та монографічний* (для аналізу сучасного стану запровадження інноваційно-активними сільськогосподарськими підприємствами екологічно сертифікованого виробництва); *соціологічного спостереження* (для аналізу потреб споживачів у сертифікованій продукції сільськогосподарських підприємств); *економіко-математичного моделювання*, зокрема *методу «ідеальної точки»* (для аналізу відношення споживачів до сертифікованої продукції); *динамічного моделювання* (для моделювання процесів збільшення кількості екологічно сертифікованих підприємств); *екстраполяції тренду та кореляційно-регресійного аналізу* (для прогнозування ефективності медіа-заходів інформаційної акції впливу із просування екологічно сертифікованої продукції); *інтерв'ю та експертного оцінювання* (для отримання інформації щодо вагомості екологічних та соціальних ризиків сільськогосподарських підприємств – позичальників для вітчизняних кредиторів). У роботі використовувалися *графічний та табличний* прийоми, з метою репрезентативного представлення результатів дослідження.

Інформаційну базу дослідження склали офіційні статистичні матеріали Державної служби статистики України, нормативно-законодавчі акти, дані Державного підприємства «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості», Міжнародної організації з стандартизації, Міжнародної федерації органічного сільськогосподарського руху, Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Сертифікаційної компанії ТОВ «Органік Стандарт», праці вітчизняних та зарубіжних науковців з проблематики дослідження, результати власних наукових аналітичних та соціологічних досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів. Основні положення, які визначають наукову новизну та відображають найвагоміші результати дослідження автора, включають такі наукові позиції:

вперше:

- розроблено науково-методологічний підхід до формування організаційно-економічних засад розвитку екологічно сертифікованого сільськогосподарського виробництва на основі управління якістю та екологічною безпекою господарюючих суб'єктів, яким передбачено поступову реалізацію в процесі агропромислового виробництва системи сертифікації продукції із необхідним упорядкуванням інформаційних потоків, пов'язаних зі станом об'єктів управління, контролем якості та екологічної безпеки, моніторингом технологічного процесу та продуктового ланцюга;

удосконалено:

- методичний підхід до використання екологічної кривої Кузнеця, який передбачає проведення порівняльного аналізу змін доходів населення та кількості екологічно сертифікованих господарств і, на відміну від

існуючих, враховує взаємозалежність пропорційного збільшення кількості сертифікованих виробництв та зростання ВВП на одну особу, визначає місце екологічної сертифікації в забезпеченні якості та безпеки продуктів харчування і загального добробуту населення;

- матрицю сценаріїв задоволення індивідуальних потреб споживачів у екологічно сертифікованій продукції, що містить не лише екзистенціальні засади (існування, володіння, дія та взаємодія) та складається з аксіологічних категорій потреб (безпека, належність, самовизначення, розуміння тощо), але й враховує факт усвідомлення потреб, які формують ринковий попит на екологічно сертифіковану продукцію;
- багатofакторну модель визначення відношення споживачів до продуктів харчування, що базується на використанні методу «ідеальної точки» та передбачає обґрунтування вибору організаційно-економічних підходів до прогнозування поведінки споживачів та цілеспрямованого впливу на прийняття ними рішень щодо купівельного вибору екологічно сертифікованих товарів, а також пов'язана із соціально-екологічним моніторингом потреб споживачів у сертифікованій продукції, формуванням масивів даних відносно «ідеального товару», акумулюванням суб'єктивних оцінок щодо наявних на ринку продуктів харчування та сільськогосподарської сировини;

дістали подальшого розвитку:

- розробка маркетингових заходів просування екологічно сертифікованої продукції, які ґрунтуються на таких засадах, як системне поєднання сугестивного впливу на поведінку споживачів, нейролінгвістичного програмування, проведення інформаційних акцій з класичними методами просування продукції на ринок, створенні повідомлення в рамках соціально та екологічно орієнтованих маркетингових комунікацій, впливі на раціональну (засобом переконання, сприйняття, усвідомлення) і нераціональну (за допомогою дії на емоційну та підсвідому) складові процесу прийняття екологічно свідомих рішень покупцем;
- обґрунтування пропозицій щодо удосконалення організаційно-фінансового механізму забезпечення розвитку екологічної сертифікації сільськогосподарського виробництва, в основі якого покладено створення інституцій, інтегрованих структур та елементи сільськогосподарської обслуговуючої кооперації, що передбачають об'єднання потенціалів та можливостей окремих сільськогосподарських виробників для забезпечення ефективного управління екологічно сертифікованим виробництвом;
- методика еколого-економічної оцінки вагомості кредитних ризиків у сільському господарстві, яка враховує наявність сертифікату відповідності системам екологічного управління виробництвом та передбачає аналіз думок експертів, визначення економічних, екологічних і соціальних ризиків позичальників, розробку їх рейтингу відповідно до вагових коефіцієнтів встановлених чинників.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у використанні розроблених положень та рекомендацій у процесі забезпечення

збалансованого розвитку сільського господарства на основі впровадження систем екологічно сертифікованого виробництва.

Пропозиції щодо удосконалення інституціонального середовища, організаційних методів та напрямів подолання перешкод імплементації екологічних систем менеджменту вітчизняними виробниками, що відповідають міжнародним стандартам якості та екологічної безпеки, необхідності підтримки стимулювання інвестиційної діяльності екологічно сертифікованих виробництв впроваджено у діяльність Житомирською обласною державною адміністрацією (довідка №02/2110 від 17.01.2017 р.).

Пропозиції щодо управління процесами екологічної сертифікації та удосконалення організаційно-фінансово механізму забезпечення розвитку екологічної сертифікації сільськогосподарського виробництва враховані Управлінням агропромислового розвитку Житомирської обласної державної адміністрації (довідка №1922/3 від 07.11.2017 р.).

Результати дослідження оцінки стану імплементації інноваційно-активними сільськогосподарськими підприємствами екологічно сертифікованого виробництва в Україні рекомендовано ТОВ «Органік стандарт» для ознайомлення учасникам ринку органічної продукції України (довідка №1842 від 16.05.2017 р.). Запропоновані рекомендації щодо оцінки відношення споживачів, жителів м. Житомир, до екологічно сертифікованої сільськогосподарської продукції, яку проведено із використанням економіко-математичної моделі методу «ідеальної точки», застосовано у ПП «Україна» Новоград-Волинського району Житомирської області (довідка №144 від 22.12.2016 р.).

Рекомендації щодо моделювання оптимізації площ сільськогосподарських угідь, відведених під екологічно сертифіковане виробництво, використано ТОВ «БаранівкАгро» Баранівського району Житомирської області (довідка №64 від 15.02.2017 р.). Запропонована авторська поетапна схема процесу імплементації екологічно сертифікованого виробництва взята до впровадження у діяльність ФГ «Агроінновація» Заставнівського району Чернівецької області (довідка №124 від 27.04.2017 р.). Рекомендації автора щодо розробки перспективної програми збалансованого розвитку підприємства, де значну увагу приділено обґрунтуванню імплементації міжнародних систем екологічного менеджменту виробництва, зокрема використанню стандартів Міжнародної системи управління навколишнім середовищем – ISO 14001, розробці ефективних альтернативних напрямів просування товарів на ринок, впроваджено ТОВ «Владівік корми» Радомишльського району Житомирської області (довідка № 93 від 24.03.2017 р.).

Теоретичні узагальнення та практичні результати, обґрунтовані у дисертаційному дослідженні, використовуються у навчальному процесі Житомирського національного агроекологічного університету при викладанні навчальних дисциплін «Органічне виробництво», «Екологічний менеджмент», «Менеджмент навколишнього середовища» (довідка № 2033 від 05.12.2016 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійно виконаною роботою, яка містить авторський підхід до формування та розвитку

організаційно-економічних засад екологічно сертифікованого сільськогосподарського виробництва в Україні. Наведені у роботі результати є особистими розробками автора. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використані лише ті положення, які є результатом особистих досліджень здобувача.

Апробація результатів дослідження. Основні результати і висновки наукових досліджень апробовано на Міжнародних науково-практичних конференціях: «Науково-методичні основи підвищення економічної ефективності, інноваційного розвитку та менеджменту аграрного виробництва» (Харків, 2013); «Сучасні наукові підходи до стабільного економічного розвитку та економічної безпеки» (Чернігів, 2014); «Екологія і природокористування у системі оптимізації відносин природи і суспільства» (Тернопіль, 2014); «Актуальні проблеми і перспективи розвитку економіки України» (Ужгород, 2014); «Органічне виробництво і продовольча безпека» (Житомир, 2014, 2015, 2016); «Екологічна безпека та збалансоване природокористування в агропромисловому виробництві» (Київ, 2014); «Збалансоване природокористування: традиції та інновації» (Київ, 2014); «Актуальные научные исследования в современном мире» (Переяслав-Хмельницький, 2015); «Аграрна наука, освіта, виробництво: європейський досвід для України» (Житомир, 2015); «Актуальные задачи управления качеством и конкурентоспособностью продукции в современных условиях» (Казань, 2016); «Сучасні технології менеджменту» (Луцьк, 2016); «Інтелектуальна економіка в умовах суспільних трансформацій: перспективи публічно-приватного партнерства» (Житомир, 2017); Всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Кооперативні читання» (Житомир, 2014, 2015); «Актуальні проблеми використання економічного потенціалу: держава, регіон, підприємство» (Бердянськ, 2014); «Нова економіка на світовому, державному та регіональному рівнях: проблеми та розвиток» (Київ, 2016); «Ліс, наука, молодь» (Житомир, 2016); «Сталий розвиток країни в рамках Європейської інтеграції» (Житомир, 2016); «Продовольча безпека України і розвиток агропродовольчого ринку в умовах Євроінтеграції» (Вінниця, 2017); міжфакультетських науково-практичних конференціях: «Формування стратегії розвитку аграрного сектора регіону» (Житомир, 2014, 2016); «Наукові читання» (Житомир, 2015, 2017).

Публікації. Результати дослідження опубліковано у 38 наукових працях загальним обсягом 14,18 друк. арк. (11,18 друк. арк. належить автору), серед яких: 4 статті в іноземних наукових періодичних виданнях (3,12 друк. арк.); 10 статей у вітчизняних наукових фахових виданнях (5,41 друк. арк.), 3 з яких включено до міжнародних наукометричних баз (2,21 друк. арк.); 24 публікації в інших наукових виданнях (5,65 друк. арк.).

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (238 найменувань), 24 додатків. Основний текст дисертації викладено на 162 сторінках, містить 32 таблиці та 51 рисунок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі – «Теоретико-методичні підходи до формування системи екологічної сертифікації» – узагальнено теоретичні та методичні основи формування систем управління якістю та екологічною безпекою продукції, сформульовано авторське визначення екологічної сертифікації, визначено організаційно-економічні засади розвитку сертифікації виробництва.

На основі узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду, обґрунтовано, що, за сучасних умов розвитку суспільства, екологічно сертифіковане виробництво слід вважати інновацією, яка забезпечує регулювання якості сільськогосподарської продукції на всіх стадіях її життєвого циклу, стабілізує стан об'єктів навколишнього природного середовища, підвищення рівня життя населення, задоволення екологічних потреб споживачів, залучення інвестицій.

Запропоновано науково-методичний підхід до формування організаційно-економічних засад збалансованого розвитку екологічно сертифікованого сільськогосподарського виробництва на основі системного управління якістю та екологічною безпекою, що передбачає сертифікацію продукції. За допомогою діаграми «ланцюгової реакції» Демінга обґрунтовано взаємозв'язок екологічно сертифікованого виробництва та збалансованого розвитку, що, у свою чергу, дало змогу встановити, що систематичне підвищення якості та екологічної безпеки продукції є основою підвищення ефективності функціонування як суб'єктів агробізнесу (забезпечуючи збільшення частки ринку), споживачів (задовольняючи їх потреби у екологічно сертифікованих товарах), так і держави у цілому, сприяючи її збалансованому розвитку. В рамках дослідження розглядається як екологічно сертифіковане виробництво, що відповідає серії стандартів Міжнародної системи управління навколишнім середовищем – ISO 14001, так і те, що відповідає органічним стандартам ведення сільського господарства, що зумовлено необхідністю задоволення зростаючих потреб споживачів у екологічно безпечній продукції, враховуючи інтереси усіх соціальних груп та такий обмежуючий чинник, як дохід споживача (продукція сертифікована за стандартами ISO 14001 – доступна для усіх, «Organic» – розглядається як «лакшері» продукція, яка є доступною лише для споживачів із середнім та вище рівнями заробітної плати).

Розкрито інституційні особливості та обмеження екологічної сертифікації сільськогосподарського виробництва (рис.1). У результаті теоретичних досліджень встановлено, що інституційне забезпечення сертифікації продукції є складною системою організаційно-правового та економіко-екологічного регулювань суспільних відносин щодо використання природних ресурсів у сфері виготовлення, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції. Поглиблено інтерпретацію поняття «екологічна відповідальність», яку варто розглядати як усвідомлення суб'єктами бізнесу єдності економічного, екологічного та соціального просторів, свідоме виконання своїх обов'язків перед споживачами, суспільством, державою.

Рис.1. Інституційне середовище функціонування екологічно сертифікованого сільськогосподарського виробництва

Запропоновано концептуальну схему впровадження і використання міжнародних систем сертифікації виробниками сільськогосподарської продукції та продуктів харчування в Україні (рис. 2).

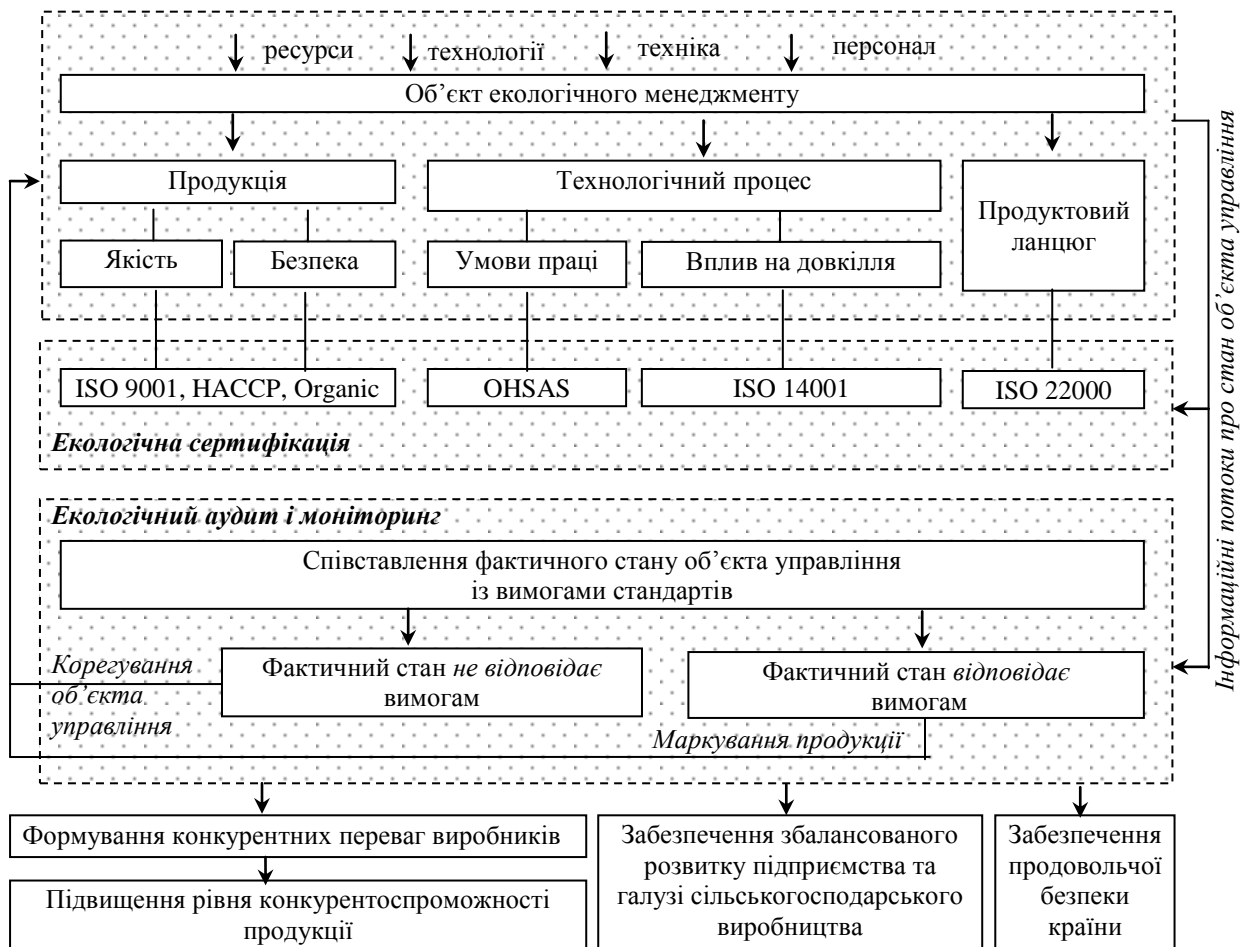

Рис. 2. Концептуальна схема імплементації систем сертифікації продукції і процесів вітчизняними сільськогосподарськими виробниками

Обґрунтовано, що посиленню ролі екологічної сертифікації виробництва сприяє наукове обґрунтування та імплементація мотиваційних механізмів залучення вітчизняних аграрних виробників до процесу запровадження сертифікованого виробництва.

У другому розділі – «**Оцінка організаційних та соціально-економічних умов екологічно сертифікованого сільськогосподарського виробництва**» – проведено аналіз сучасного стану, динаміки та структури сертифікованих виробництв у світі та в Україні.

Встановлено, що динаміка кількості виданих вітчизняним виробникам сертифікатів серії ISO 14001 має позитивний характер. Відтак, у 2015 р. кількість виробників, що пройшли процедуру сертифікації за цим стандартом склала 155 одиниць. У галузевому складі вітчизняних сертифікованих виробників переважають підприємства харчової галузі – 14,3 %. У складі вітчизняних виробників, що отримали сертифікати серії ISO 14001, переважають середні – 43 % та малі – 29 % підприємства. Простежується чітка

тенденція до зростання площ вітчизняних екологічно сертифікованих угідь – з 270,3 тис. га у 2011 р. до 410,6 тис. га у 2015 р.

Враховуючи зазначені закономірності, а також збільшення попиту на сертифіковану продукцію на світових ринках, здійснено прогноз кількості виданих екологічних сертифікатів серії ISO 14001 вітчизняним суб'єктам бізнесу (табл. 1).

Таблиця 1

Прогнозування кількості виданих вітчизняним товаровиробникам сертифікатів серії ISO 14001 на 2017 – 2019 рр.

Рік	Прогноз	
	найбільш ймовірний	оптимістичний
2017	186	246
2018	191	261
2019	196	277

Удосконалено інтерпретацію гіпотези екологічної кривої Кузнеця з позиції екологічно сертифікованого виробництва, яка демонструє взаємозв'язок між зростанням доходів на одну особу та кількістю сертифікованих виробництв як в Україні, так і на прикладі країн, що є лідерами за часткою екологічно сертифікованих угідь (рис. 3). У даному контексті виявлено основні проблеми формування та функціонування ринку продуктів екологічно сертифікованого виробництва.

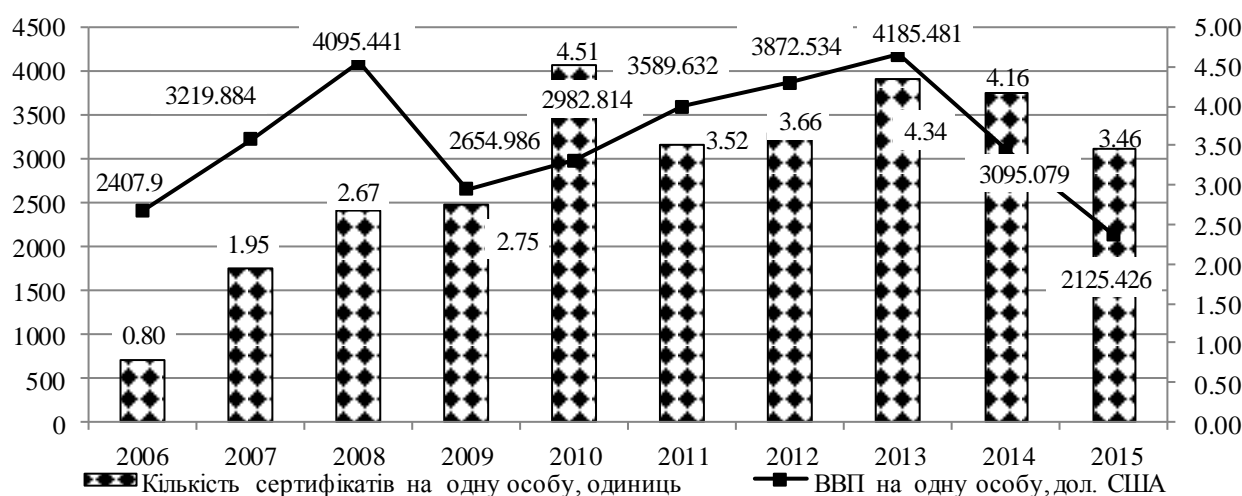

Рис. 3. Практичне застосування кривої Кузнеця з позиції екологічно сертифікованого виробництва в Україні

Зростаючим інтересом до вітчизняних продуктів харчування та сільськогосподарської сировини характеризуються ринки органічної продукції. За допомогою кореляційно-регресійного аналізу встановлено, що середньорічне зростання площі органічних сільськогосподарських угідь у світі складає 0,44 млн га. У разі збереження існуючої тенденції у 2018 р. площа сільськогосподарських угідь, призначених для виробництва органічної продукції складе 12,67 млн. га, а у 2019 р. – 13,11 млн га. Питома вага

вітчизняних органічних сільськогосподарських угідь у їх загальносвітовій площі у 2018 р. становитиме 2,22 %, а у 2019 р. – 2,15 %, що свідчить про тенденцію до спадання.

Розроблено матрицю сценаріїв задоволення індивідуальних потреб споживачів у екологічно сертифікованій сільськогосподарській продукції, яка, на відміну від існуючих, включає критерії оцінки не лише екзистенціальних засад та аксіологічних категорій потреб, але й враховує попит споживачів на екологічну сертифіковану продукцію (табл. 2).

Таблиця 2

Матриця сценаріїв задоволення індивідуальних потреб споживачів

		Екзистенціальні категорії потреб			
		Існування	Володіння	Дія	Взасмодія
Аксіологічні категорії потреб	Існування	Здоров'я, виробничі ресурси, збалансований розвиток	Природні ресурси, домівка, екологічно безпечна їжа	Виробництво, споживання, утилізація	Довкілля, виробники, соціум
	Безпека	Екологічно безпечне НПС	Захист від шкідливих речовин, забруднення НПС та неякісної продукції	Запровадження засобів захисту НПС, екологічний аудит	НПС, середовище існування, соціум, виробники, держави
	Належність	Соціально та екологічно відповідальні споживачі / виробники, держава	Екологічно безпечні товари та послуги, екологічно сертифіковане виробництво	Екологічно свідоме поведінка, енвайроменталізм, соціально відповідальне виробництво та споживання	Соціальні групи споживачів/виробників, урядові і неурядові організації, громадські об'єднання
	Розуміння	Екологічна свідомість та відповідальність, екологічна політика	Екологічно безпечне виробництво, інновації, ресурсо- та енергозберігаючі технології	Дослідження, розробки екологічно дружніх технологій, екологічна освіта, екологічне виховання	Науково-навчальні заклади, громадські організації, сім'я
	Участь	Стиль життя, екологічно безпечне виробництво, соціальна мотивація, державні преференції	Екологічно безпечні товари та послуги, екологічно чисті технології виробництва та техніка	Екологічно свідоме споживання, інноваційна виробнича діяльність, екологічна сертифікація виробництва, підтримка держави	Споживачі, виробники, громадськість, держава
	Відпочинок	Зелений туризм	Парки, заказники, національні парки, зоопарки, лісові та водні рекреаційні зони, інфраструктура	Збереження та розширення наявних рекреаційних ресурсів, інвестування у «зелену» інфраструктуру	Держава, споживачі, підприємці, інвестори
	Творчість	Науково-дослідна діяльність, екологічний маркетинг	Ресурсо- та енергозберігаючі технології, екологічна реклама	Запровадження виробничих інновацій, новітні споживчі практики	Науково-навчальні заклади та установи
	Самовизначення	Самоповага, відчуття приналежності до статусної групи, екологічне позиціонування	«Екологічний» стиль життя, попит на сертифіковані товари, екологічне маркування	Споживання продукції, яка відповідає принципам збалансованого розвитку, екологічна сертифікація	Споживачі, виробники, соціальні групи, органи із сертифікації, держава
	Воля	Реалізація права існування у екологічно безпечному середовищі	Рівність та справедливість із врахуванням інтересів НПС та майбутніх поколінь	Реалізація конституційних прав та свобод, ринкові відносини, невтручання держави	НПС, споживачі, виробники, держава

Проведено соціально-екологічний моніторинг потреб споживачів у сертифікованій продукції, за результатами якого встановлено, що 93,4 % респондентів вважають за необхідне купувати саме екологічно чисту, безпечну для здоров'я людини та довкілля продукцію, 89,4 % опитаних проінформовані про те, що продукція має проходити процедуру екологічної сертифікації та мати відповідне маркування. Встановлено суттєву кореляцію між розміром доходу та готовністю платити більше за сертифікований товар (коефіцієнт кореляції – 5,5), понад 51 % респондентів із середньомісячним доходом понад 5 тис. грн споживають екологічно сертифіковану продукцію.

Таким чином, можна стверджувати, що екологічні потреби споживачів нерозривно пов'язані із формуванням на ринку екологічно усвідомлених потреб, задоволення яких можливо завдяки проходженню виробниками процедур сертифікації за міжнародними системами екологічної сертифікації, зокрема ISO 14001, що гарантуватиме існування на підприємстві ефективної системи управління навколишнім середовищем, яка забезпечує охорону довкілля та запобігає його забрудненню. Екологічно сертифікована продукція може задовольнити як первинні потреби споживача за ієрархією потреб А. Маслоу, так і потреби усіх інших рівнів.

У третьому розділі – **«Управління процесами екологічної сертифікації сільськогосподарського виробництва»** – обґрунтовано, що в умовах зростаючого попиту та неповного задоволення потреб на сертифіковану продукцію як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, виникає необхідність у оптимізації галузевої структури екологічно сертифікованого виробництва.

Доведено, що одним із найвагоміших мотиваційних інструментів виробництва екологічно сертифікованої продукції є демонстрація попиту на екологічно безпечну продукцію і відмова від товарів, які не мають екологічних сертифікатів. За допомогою використання методу «ідеальної точки» розроблено багатофакторну модель оцінки відношення споживачів до екологічно сертифікованої продукції:

$$A_c = \sum_{i=1}^n W_i \left(\frac{I_i - X_i}{I_i} \right), \quad (1)$$

$$X_i \rightarrow \min \left(\frac{I_i - X}{I_i} \rightarrow \min \right)$$

де A_c – ставлення споживачів до продукції; W_i – вагомість атрибуту продукції, $W_i \in [0;1]$; I_i – «ідеальне» значення i -го параметра продукції; X_1 – оцінка споживачем фактичної величини i -го параметра традиційної продукції; X_2 – оцінка споживачем фактичної величини i -го параметра екологічно сертифікованої продукції; n – число значущих параметрів продукції.

На основі отриманої інформації про очікування споживачів та вагомість атрибутів продукції доведено, що саме екологічно сертифікована продукція відповідає потребам споживачів і користується більшим попитом (табл. 3). За таких умов обґрунтовано, що досягнути успіху зможуть ті підприємства, які

працюватимуть у відповідності зі світовими стандартами та приділятимуть увагу екологічній складовій виробленої продукції.

Таблиця 3

Оцінка відношень споживачів до продуктів харчування

Атрибут продукції	Вагомість атрибуту, W_i	Ідеальне значення атрибуту в балах («ідеальна точка»), I_i	Оцінка присутності атрибуту у виді продукції, X_i	
			традиційна продукція, X_1	екологічно сертифікована продукція, X_2
Якість	0,885	0,869	0,616	0,654
Наявність екологічного сертифікату	0,768	0,825	0,612	0,671
Демонстрація соціального статусу	0,575	0,662	0,611	0,627
Користь для здоров'я	0,856	0,861	0,681	0,727
Екологічна відповідальність виробника	0,767	0,894	0,635	0,694
Підсумкова оцінка відношення споживачів (A_c)			0,902	0,697

В процесі проведеного дослідження обґрунтовано доцільність удосконалення маркетингових заходів із просування на ринок екологічно сертифікованої продукції, що передбачає поєднання сугестивного впливу на поведінку споживачів, нейролінгвістичного програмування, інформаційної акції впливу з класичними методами (рис. 4). Проаналізовано практичну можливість реалізації такої акції та розроблено організаційний механізм просування екологічно сертифікованої продукції на ринок, основою якого є сценарне прогнозування; здійснено оцінку потенційної ефективності запропонованих маркетингових заходів.

Рис. 4. Комплекс маркетингу екологічно сертифікованої продукції

В результаті узагальнення заходів щодо організаційно-фінансового забезпечення розвитку екологічної сертифікації виробництва удосконалено методика експертної еколого-економічної оцінки вагомості кредитних ризиків

у сільському господарстві, відмінною рисою якої є аналіз думок експертів та визначення економічних, екологічних та соціальних детермінант ризиків позичальників та розробка їх рейтингу на основі їх вагових коефіцієнтів (рис.5).

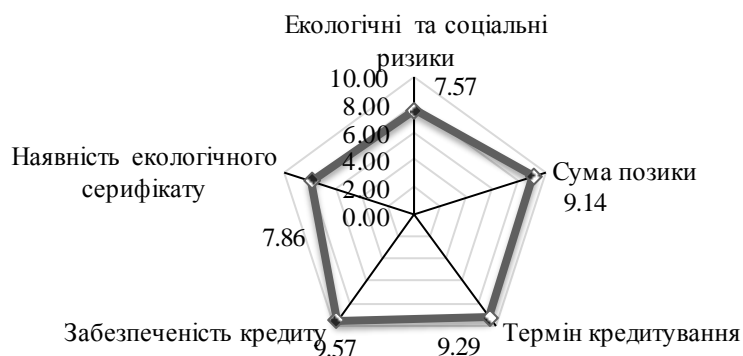

Рис. 5. Експертна оцінка вагомості показників економічних, екологічних та соціальних ризиків позичальників

Наявність екологічного сертифікату у підприємства-позичальника є не визначальною, проте досить вагомою перевагою, що доводить зацікавленість кредиторів у співпраці з інноваційно активними, екологічно та соціально відповідальними виробниками. Доведено, що екологічно сертифіковане сільськогосподарське виробництво являє собою перспективний спосіб раціонального природокористування, який забезпечує інноваційний напрям розвитку сільської місцевості та аграрного сектора економіки, вирішує питання якості та конкурентоспроможності вітчизняної продукції.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні представлено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання, що полягає в обґрунтуванні та поглибленні теоретико-методологічних засад, а також розробці практичних рекомендацій щодо формування та розвитку організаційно-економічних засад екологічно сертифікованого сільськогосподарського виробництва в Україні. Це дозволило отримати наукові та практичні висновки, які відображають рівень виконання завдань та характеризуються науковою новизною:

1. Виробництво екологічно сертифікованих товарів є інновацією, яка важлива як з економічних міркувань, так і соціальних, оскільки такі виробництва стають високорентабельним напрямом економічної діяльності, формуючи альтернативний вид підприємництва та сфер зайнятості населення. Поетапну імплементацію системи сертифікації продукції і процесів сільськогосподарськими виробниками, що передбачає обов'язкове упорядкування інформаційних потоків, пов'язаних зі станом об'єктів управління, контролем якості та екологічної безпеки, моніторингом технологічного процесу та продуктового ланцюга, доцільно здійснювати на основі запропонованого науково-методологічного підходу до формування організаційно-економічних засад розвитку екологічно сертифікованого

сільськогосподарського виробництва, який базується на управлінні якістю та екологічною безпекою господарюючих суб'єктів.

2. Інституційне забезпечення сертифікації сільськогосподарського виробництва є складною системою організаційно-правового та економіко-екологічного регулювань суспільних відносин щодо використання природних ресурсів у сфері виробництва, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції. Виробництво екологічно сертифікованої сільськогосподарської продукції тісно пов'язане з використанням природно-ресурсного і виробничого потенціалів сільських територій, формуванням виробничо-територіальних комплексів. Удосконалення організаційно-фінансового механізму забезпечення розвитку екологічної сертифікації сільськогосподарського виробництва слід здійснювати за допомогою створення інтегрованих структур та сільськогосподарської обслуговуючої кооперації, що передбачають об'єднання потенціалів та можливостей окремих сільськогосподарських виробників для забезпечення ефективного управління екологічно сертифікованим виробництвом.

3. Процес еволюції екологічних потреб споживачів нерозривно пов'язаний із формуванням на ринку екологічно зорієнтованого споживання. Результати соціально-екологічного моніторингу потреб споживачів у сертифікованій продукції свідчать про те, що доцільним є використання матриці сценаріїв задоволення індивідуальних потреб споживачів екологічно сертифікованою продукцією, що містить не лише екзистенціальні засади (існування, володіння, дія та взаємодія) та складається з аксіологічних категорій потреб (безпека, належність, самовизначення, розуміння тощо), але й враховує усвідомлені потреби, що формують попит на екологічно сертифіковану продукцію, та визначає ці потреби як універсальні для всіх споживачів.

4. Важливим аспектом трансформаційних перетворень у рамках переходу до збалансованого розвитку є розширення ринку екологічно сертифікованих сільськогосподарських продуктів, збільшення кількості екологічно сертифікованих виробництв та зростання площ сертифікованих за екологічними стандартами сільськогосподарських угідь. За найімовірнішим прогнозом кількості сертифікованих виробництв в Україні у 2019 р. складатиме 196 од., а за найбільш оптимістичним – 277 од. Враховуючи існуючі тенденції та перспективи розвитку ринку екологічно сертифікованої продукції, здійснено прогноз зміни площ сільськогосподарських угідь, призначених для виробництва екологічної продукції; встановлено, що існуючі темпи збільшення екологічно сертифікованих площ в Україні є недостатніми для забезпечення зростання їх частки у світових сертифікованих угіддях та пов'язаного з ним збільшення обсягів виробництва екологічно сертифікованої продукції і розширенням її експорту.

5. Ідентифікацію екологічної сертифікації в забезпеченні якості та безпеки продуктів харчування і загального добробуту населення слід визначати за допомогою методичного підходу до використання екологічної кривої Кузнеця, який ґрунтується на проведенні порівняльного аналізу змін доходів населення та кількості екологічно сертифікованих господарств і враховує

взаємозалежність пропорційного збільшення кількості сертифікованих виробництв, відповідно, та зростання ВВП на одну особу. Результати емпіричної оцінки сучасного стану та позитивний характер динаміки кількості виданих у світі екологічних сертифікатів свідчать про те, що кількість екологічно сертифікованих сільськогосподарських виробників і надалі зростатиме. Частка Східно-азійського і Тихоокеанського регіонів у кількості діючих у світі екологічно сертифікованих виробників зростає (3 %), проте частка Європейського регіону зменшилася на 4 %, що зумовлено активною участю у екологічно зорієнтованому виробництві суб'єктів господарювання з менш економічно розвинених, проте більших за площею регіонів, а також збільшенням обсягу інвестицій у країни з транзитивною економікою та економікою, що розвивається.

6. Формування масивів даних про «ідеальний товар», суб'єктивні оцінки про наявні на ринку продукти доцільно здійснювати на основі соціально-екологічного моніторингу потреб споживачів у сертифікованій продукції та використанні багатофакторної моделі оцінки відношення споживачів до продуктів харчування, яка базується на використанні методу «ідеальної точки». За результатами застосування багатофакторної моделі оцінки відношення споживачів до екологічно сертифікованої продукції доведено, що саме екологічно сертифікована продукція відповідає потребам споживачів і користуватиметься більшим попитом у довгостроковій перспективі. Це дозволило обґрунтувати організаційно-економічні підходи до прогнозування поведінки споживачів та запропонувати низку методів цілеспрямованого впливу на прийняття ними рішень щодо купівлі екологічно сертифікованої продукції.

7. Необхідність управління процесами екологічної сертифікації сільськогосподарського виробництва зумовлена зростаючим попитом та неповним задоволенням потреб на екологічно сертифіковану продукцію як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Маркетингові заходи з управління просуванням екологічно сертифікованої продукції доцільно здійснювати, ґрунтуючись на системному поєднанні сугестивного впливу на поведінку споживачів, нейролінгвістичного програмування, проведення інформаційних акцій з класичними методами просування продукції на ринок, пов'язуючи їх зі створенням повідомлення в рамках соціально та екологічно орієнтованих маркетингових комунікацій, ставлячи за мету вплинути на раціональну (засобом переконання, сприйняття, усвідомлення) і нераціональну (за допомогою дії на емоційну та підсвідому) складові процесу прийняття екологічно свідомих рішень покупцем.

8. Якість навколишнього природного середовища можна трактувати як суспільний товар, що споживається усіма членами суспільства. У зв'язку з цим, запровадження систем екологічно сертифікованого виробництва має здобути державну фінансово-кредитну підтримку у вигляді державного гарантування при кредитуванні банківськими установами сертифікованих сільськогосподарських підприємств, цільових кредитів на модернізацію та впровадження інновацій у виробництві, проходження процедури сертифікації.

Удосконалення організаційно-фінансового механізму забезпечення розвитку екологічної сертифікації сільськогосподарського виробництва можливо на основі використання методики еколого-економічної оцінки вагомості кредитних ризиків у сільському господарстві, яка враховує наявність сертифікату відповідності системам екологічного управління виробництвом та передбачає аналіз думок експертів, визначення економічних, екологічних і соціальних ризиків позичальників, розробку їх рейтингу відповідно до вагових коефіцієнтів цих чинників.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у виданнях інших держав та у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз даних:

1. Chaikin O. V. Corporate responsibility, ecological certification aspect. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2014. Vol. 36. № 3. P. 463–470. (0,61 друк. арк.).

2. Chaikin O. V. Ecologically certified products promotion alternative methods. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2015. Vol. 37. № 2. P. 179–188. (0,77 друк. арк.).

3. Dankevych Ye. M., Dankevych V. Ye., **Chaikin O. V.** Ukraine agricultural land market formation preconditions. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*. 2017. Vol. 65, №1. P. 259–271. (1,14 друк. арк.; *особистий внесок*: здійснено аналіз ефективності використання сільськогосподарських земель, в результаті якого доведено необхідність підтримки екологічно сертифікованих виробників, 0,38 друк. арк.).

4. Данкевич Є. М., **Чайкін О. В.**, Данкевич В. Є. Організаційні методи імплементації екологічно сертифікованого виробництва. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. 2017. № 1(7). P. 17–23. (0,60 друк. арк.; *особистий внесок*: розглянуті організаційні методи та розроблені засоби подолання перешкод імплементації екологічно сертифікованого сільськогосподарського виробництва, 0,20 друк. арк.).

5. Чайкін О. В. Особливості аналізу сприйняття споживачами екологічно сертифікованої сільськогосподарської продукції. *Економіка АПК*. 2015. № 10. С. 83–88. (0,56 друк. арк.).

6. Dankevych Ye. M., Dankevych V. Ye., **Chaikin O. V.** Ecologically Certified Agricultural Production Management System Development. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E Journal*. 2016. Vol. 2. № 4. P. 5–15. (0,66 друк. арк.; *особистий внесок*: розглянуті стимулюючі чинники розвитку екологічно сертифікованого виробництва в Україні; розроблено матрицю сценаріїв задоволення індивідуальних потреб споживачів екологічно сертифікованою сільськогосподарською продукцією, 0,22 друк. арк.). URL: <http://are-journal.com/are/article/view/59/62> (дата звернення: 23.12.2017).

7. Пивовар П. В., **Чайкін О. В.**, Дідух Д. К. Державна підтримка технічного оснащення екологічно орієнтованих сільськогосподарських підприємств. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific*

E-Journal. 2017. Vol. 3. №. 1. P. 152–163. (0,99 друк. арк.; *особистий внесок*: удосконалено методика експертної еколого-економічної оцінки вагомості кредитних ризиків у сільському господарстві, визначене економічні, екологічні та соціальні детермінанти ризиків позичальників, 0,33 друк. арк.). URL: <http://are-journal.com/are/article/view/94/96> (дата звернення: 23.12.2017).

У наукових фахових виданнях України:

8. Чайкін О. В. Сертифікація як інструмент екологічного маркетингу. *Вісник ЖНАЕУ*. 2012. № 1(30). С. 381–389. (0,39 друк. арк.).

9. Чайкін О. В. Екологічна сертифікація виробництва та еволюція екологічних потреб споживачів. *Збалансоване природокористування*. 2013. № 2–3. С. 99–104. (0,53 друк. арк.).

10. Чайкін О. В. Створення єдиної бази даних екологічно сертифікованих виробництв у сільському господарстві. *Вісник ЖНАЕУ*. 2013. № 2. С. 325–332. (0,43 друк. арк.).

11. Чайкін О. В. Організаційні складові запровадження екологічно сертифікованого виробництва сільськогосподарським підприємством. *Вісник ОНУ*. Вип. 1. т.19. 2014. С. 82–85. (0,45 друк. арк.).

12. Чайкін О. В. Крива Кузнеця: погляд з позиції екологічної сертифікації виробництва. *Економіст. Науковий журнал*. 2014. № 6 (332). С. 53–55. (0,47 друк. арк.).

13. Чайкін О. В. Екологічно сертифікована продукція: маркетингово-філософський підхід. *Вісник ЖНАЕУ*. 2014. № 2 (43), т.2. С. 220–227. (0,50 друк. арк.).

14. Чайкін О. В. Формування системи екологічно сертифікованого сільськогосподарського виробництва. *Збалансоване природокористування*. 2015. № 3. С. 37–42. (0,43 друк. арк.).

Інші наукові видання:

15. Чайкін О. В. Розвиток ринку екологічно чистої продукції в Україні. *Продовольча безпека України і розвиток агропродовольчого ринку в умовах Євроінтеграції*: матеріали всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (Вінниця, 27 квіт. 2017 р.) Вінниця: ВНАУ, 2017. С. 12–16. (0,25 друк. арк.).

16–38. *Інші наукові публікації за темою дисертації* (5,40 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Чайкін О. В. Організаційно-економічні засади екологічно сертифікованого сільськогосподарського виробництва в Україні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Житомирський національний агроекологічний університет Міністерства освіти і науки України, Житомир, 2018.

У дисертаційній роботі обґрунтовано науково-методологічний підхід до дослідження організаційно-економічних засад екологічно сертифікованого сільськогосподарського виробництва в Україні. Інтерпретовано гіпотезу

екологічної кривої Кузнеця з позиції екологічно сертифікованого виробництва, яка демонструє взаємозв'язок між зростанням доходів на одну особу та кількістю сертифікованих виробництв. Розроблено матрицю сценаріїв задоволення потреб індивідуальних споживачів екологічно сертифікованою продукцією. Апробовано та запропоновано до використання багатofакторну модель оцінки відношення споживачів до екологічно сертифікованої продукції. Здійснено соціально-екологічний моніторинг потреб споживачів у сертифікованій сільськогосподарській продукції. Обґрунтовано можливість впровадження інформаційно-інноваційних технологій у екологічно сертифіковане виробництво. Запропоновано заходи щодо удосконалення організаційно-фінансового механізму забезпечення розвитку екологічної сертифікації сільськогосподарського виробництва.

Ключові слова: сертифікація сільськогосподарського виробництва, екологічна сертифікація, система сертифікації, якість продукції, корпоративна екологічна відповідальність.

АННОТАЦІЯ

Чайкин А. В. Организационно-экономические основы экологически сертифицированного сельскохозяйственного производства в Украине. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Житомирский национальный агроэкологический университет Министерства образования и науки Украины, Житомир, 2018.

В диссертационной работе обоснован научно-методологический подход к исследованию организационно-экономических основ экологически сертифицированного сельскохозяйственного производства в Украине. Сформулировано авторское определение экологической сертификации. Предложен научно-методический подход по формированию организационно-экономических основ сбалансированного развития экологически сертифицированного сельскохозяйственного производства на основе системного управления качеством и экологической безопасностью, что предусматривает сертификацию продукции. Раскрыты институциональные особенности и ограничения экологической сертификации сельскохозяйственного производства. Углублена интерпретация понятия «экологическая ответственность». Рассмотрены теоретико-методические особенности экологической сертификации производства сельскохозяйственной продукции.

Проведен анализ современного состояния, динамики и структуры сертифицированных производств в мире и Украине. Осуществлена комплексная оценка организационных и социально-экономических условий развития экологически сертифицированного сельскохозяйственного производства. Дан прогноз изменения площадей сельскохозяйственных угодий, предназначенных для производства экологической продукции. Интерпретирована гипотеза экологической кривой Кузнеця с позиции

экологически сертифицированного производства, которая демонстрирует взаимосвязь между ростом доходов на одного человека и количеством сертифицированных производств. Проведён социально-экологический мониторинг спроса потребителей на сертифицированную аграрную продукцию. Разработана матрица сценариев удовлетворения спроса индивидуальных потребителей экологически сертифицированной сельскохозяйственной продукцией. Выявлены проблемы формирования и функционирования рынка продуктов экологически сертифицированного производства.

Выявлена необходимость усовершенствования комплекса маркетинга экологически сертифицированного сельскохозяйственного производства, который основывается на объединении суггестивного влияния на поведение потребителей, нейролингвистического программирования, информационной акции влияния с классическими методами продвижения продукции на рынок. Доказана целесообразность и обобщены мероприятия по усовершенствованию организационно-финансового механизма обеспечения развития экологической сертификации сельскохозяйственного производства. Усовершенствована методика экспертной эколого-экономической оценки весомости кредитных рисков в сельском хозяйстве, отличительной чертой которой является анализ мнений экспертов и определение экономических, экологических и социальных детерминантов рисков кредиторов и разработка их рейтинга на основе весомости их коэффициентов.

Ключевые слова: экологическая сертификация, сертификация сельского хозяйства, система сертификации, качество продукции, корпоративная экологическая ответственность.

SUMMARY

Chaikin O. V. Organizational and Economic Foundations of Ecologically Certified Agricultural Production in Ukraine. – Manuscript.

Thesis for a Phd Degree in Economics, in speciality 08.00.03 – Economics and Management of National Economy. – Zhytomyr National Agriecological University Ministry of Education and Science of Ukraine, Zhytomyr, 2018.

Scientific and methodological approach to the organizational and economic principles of ecologically certified agricultural production in Ukraine study have been grounded in thesis research. The environmental Kuznets curve hypothesis from the ecologically certified production position, which demonstrates the relationship between per person income increase and the certified productions number, has been interpreted. Individual consumer`s ecological needs by ecologically certified products consumers wants meet matrix has been designed. Multi-factor model of consumers to ecologically certified products attitude has been designed, tested and offered for use. Consumers` needs in certified agricultural products social and ecological monitoring has been completed. The organizational and financial mechanism for the agricultural production ecological certification development provision improvement measures has been proposed.

Keywords: ecological certification, certification of agricultural production, certification system, product quality, corporate environmental responsibility.

Підписано до друку 02.01.2018 р.
Папір друкарський. Друк офсетний.
Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 0,9. Формат 60x90/16.
Наклад 100 примірників. Зам. № 1.
Віддруковано з готових оригіналів-макетів автора
у Житомирському комунальному книжково-газетному видавництві «Полісся».
10008, м. Житомир, вул. Шевченка, 18-а.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру: серія ЖТ № 5 від 26.02.2004 р.